

In wisselwerking elkaar leren kennen

Aandacht voor hechting in de verloskundige praktijk

auteur Kristel Zeeman

Hechting is het aangaan van een duurzame affectieve band tussen een kind en een ouder of andere opvoeder, die instaat voor zijn emotionele veiligheid en geborgenheid. Hechtingspatronen ontwikkelen zich in de vroege kindertijd en handhaven zich tot op volwassen leeftijd. Wanneer ouders adequaat reageren op signalen van het kind (lachen, huilen, reiken met de handjes) voelt het kind zich veilig, wat positieve gevolgen heeft voor zijn psychische, emotionele en sociale ontwikkeling. Een verstoorde of onveilige hechting wordt in verband gebracht met stemming-, gedrag- en leerstoornissen. Psychologisch en dierexperimenteel onderzoek geven steeds meer aanwijzingen dat hechtingspatronen zich al prenataal ontwikkelen op grond van concrete ervaringen met het lichaam en de psyche van de moeder [Verdult, 2007]. Paulien Kuipers, orthopedagoog en kinderpsycholoog, is hiervan overtuigd, zo vertelt zij mij in haar prachtige, achttiende-eeuwse pand in de binnenstad van Maastricht waar zij praktijk houdt. In haar ruime, lichte spreekkamer, waar zij jonge kinderen en hun ouders behandelt die te kampen hebben met gedrags- en opvoedproblemen, praten wij samen over het onderwerp 'hechting'.

Gedragsproblemen, zoals hyperactiviteit, worden meestal toegeschreven aan het kind, maar Kuipers ziet ze meer als symptomen van een verstoorde relatie die al vroeg in het leven is ontstaan. "In mijn praktijk behandel ik de symptomen, maar de allereerste signalen vang ik niet op." Samen met verloskundige Erna Ponds zet zij zich in voor aandacht voor de band tussen moeder en kind al tijdens de zwangerschap en de eerste tijd erna. We praten over het belang van hechten en loslaten. En over hoe verloskundigen een goede moeder-kind band kunnen stimuleren en hechtingsproblemen tijdig kunnen signaleren.

"Moeder en kind bouwen al tijdens de zwangerschap een band op met elkaar. Er zijn cruciale momenten tijdens de zwangerschap aan te wijzen, momenten van ontmoeting die belangrijk zijn voor de hechting. Het begint bij de conceptie en de implantatie. Vervolgens het moment waarop de moeder ontdekt dat ze zwanger is. Belangrijk zijn ook de eerste bewegingen. En op het laatste de geboorte en de eerste uren daarna. Het gevoel dat de moeder hierbij heeft, is bepalend. Is het kind welkom? Zegt ze ja tegen het kind? Of projecteert zij problemen op het kind? Ik ben ervan overtuigd dat het kind dat voelt. Ja zeggen is van levensbelang, want dan kan er een wederzijdse emotionele band ontstaan."

In de KNOV-standaard 'Prenatale verloskundige begeleiding' [KNOV, 2008] staat de aanbeveling dat de verloskundige bij de zwangere let op tekenen van gehechtheid aan de baby. Waarop kan een verloskundige tijdens de zwangerschap dan concreet letten? Kuipers: "Hechten betekent 'in wisselwerking elkaar leren kennen'. Het gaat om het observerend vermogen van de moeder en hoe zij daarop reageert naar haar kind. Bijvoorbeeld dat ze merkt dat het kind druk is en rustig wordt wanneer zij haar hand op de buik legt, of in een warm bad gaat zitten. Door actief op zoek te gaan naar wat werkt bij dit kind, maakt zij het tot onderdeel van haar leven. Een verloskundige kan aandacht besteden aan hechting door vragen te stellen: 'Wat weet je al van je kind?' Of: 'Heeft jouw baby het goed bij jou? En geef complimenten. Het gaat om duiden van responsief gedrag. Bijvoorbeeld: 'Je kent je kind al goed, daar zal je profijt van hebben als het er straks eenmaal is'. Een

andere vraag kan zijn: 'Ben je er klaar voor?' Want er niet klaar voor zijn betekent: de verantwoordelijkheid is te groot." Hiermee stipt Kuipers het belang aan van sociale steun voor een goede hechting tussen ouder en kind. Een vrouw met relatieproblemen of een omgeving die de zwangerschap niet accepteert, heeft een grotere kans op hechtingsproblematiek [KNOV, 2008]. Laat de vrouw in dat geval actief op zoek gaan naar steun, zo zegt Kuipers. "Vraag haar: 'Wie zorgt er voor jou nu jij er nog niet klaar voor bent?'"

"Wees altijd gespitst op problemen die de moeder naar voren brengt en reageer daar begripvol op." zegt Kuipers. "Een heel negatief kindbeeld of ouders die zich niet capabel voelen zijn redenen voor ongerustheid. Want pas als je je capabel voelt, gaat de liefde gaan stromen. Liefde stopt door angst. Een belangrijk signaal is als moeders zeggen: ik herken mijn kind niet. Bijvoorbeeld in de buik was hij zo rustig en nu vraagt hij continue om aandacht. Vraag deze mensen of ze hulp nodig hebben en wijs ze op de mogelijkheid van ondersteuning of therapie."

Kuipers gaat ervan uit dat vanaf de conceptie een embryo of foetus autonoom is en intuïtief wetend. Ook noemt ze kinderen talige wezens. "Praat daarom altijd tegen een kind wanneer je met hem bezig bent. Richt je direct tot het kind, ook als je uitwendig onderzoek doet tijdens de zwangerschap. Het kind verstaat misschien niet letterlijk wat je zegt, maar het begrijpt de intentie wel. Een kind is een mens en verdient respect en aandacht voor zijn eigen uniekheid."

Kuipers ziet in haar praktijk dat het werkt. Bijvoorbeeld bij baby's die geboren zijn na een moeilijke bevalling. "Als een bevalling vervelend is verlopen, dan heeft ook het kind daaronder geleden. Ik heb daar in mijn praktijk altijd aandacht voor. Wanneer ik het kind daarop aanspreek, luistert het kind. Het betreft informatie over zijn wezen en dan krijg ik direct ademloos aandacht van het kind."

Het kind als autonoom beschouwen is een vorm van loslaten, wat, hoe tegenstrijdig het ook klinkt, ook hoort bij hechten. Kuipers: "Er zijn verschillende onomkeerbare markeringspunten te onderscheiden om los te komen van je ouders. De geboorte daarvan de eerste, maar ook spenen, zindelijk worden en uiteindelijk het huis uit gaan, horen erbij. Het markeringspunt van de geboorte is belangrijk om de symbiose te doorbreken. De navelstreng moet letterlijk door. Dit laatste moet naar mijn mening dan ook bewust gebeuren, met taal: 'Je bent nu los van je moeder, je moeder zorgt voor je, maar je bent op jezelf'. Ik zou dat graag in de handen van de verloskundige leggen. Behandel het kind als een persoon en spreek het als zodanig aan."

Als er iets mis gaat bij de bevalling dan kan dat dus grote gevolgen hebben voor later. Kuipers: "Ouders die bij mij komen met hun kind leggen vaak geen verband tussen hun problemen nu en de zwangerschap of bevalling. Na een paar jaar lijkt alles rond het 'tot leven komen' immers achter de rug. Maar ik zie dat verband wel. Bij een moeilijke bevalling komt er een kink in de kabel, de band die is opgebouwd tijdens de zwangerschap wordt geschaad. Bijvoorbeeld bij een moeizame kunstverlossing of een opname op de kinderafdeling direct postpartum. Het kind reageert daarop met veel huilen, overprikkeld zijn of zich terugtrekken. Dit heeft een directe invloed op de manier waarop ouders op hun kind reageren." Zo ontstaat een negatieve spiraal, die lang kan doorwerken in de relatie tussen ouders en kind.

Extra aandacht voor moeder-kindcontact is na dit soort bevallingen dus van groot belang en ook daar kan de verloskundige op toezien. Bijvoorbeeld door huid-op-huidcontact te stimuleren zodra en zoveel het kan. Paulien Kuipers besluit het gesprek met de opmerking dat het zou fantastisch zijn als

verloskundigen zich handvatten eigen maken om een goede ouder-kindband te bevorderen. Een zich ontwikkelende goede band is een uitstekende vorm van preventie tegen kindermishandeling.

[cursief]Paulien Kuipers richtte Stichting Kinderleven op in het zuiden des lands. In samenwerking met zorgverzekeraar CZ en de JGZ ontwikkelt zij momenteel scholing voor verschillende professionals op het gebied van hechting(problematiek). Ook verloskundigen zijn uitgenodigd mee te denken over scholing over hechting op hun specifieke deelgebied.

Referenties

KNOV. Standaard Prenatale Verloskundige Begeleiding. Utrecht, 2008.

Verdult, R. Hechting: Risico of bescherming? <http://www.stroeckenverdult.be>, 2007. Geraadpleegd 23 november 2012.

